

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені Михайла Драгоманова
Факультет психології

**Психологічна наука і практика:
сучасні виклики та допомога особистості
у кризових умовах**

**Psychological Science and Practice:
Modern Challenges and Helping Individuals
In Crisis Conditions**

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
10 квітня 2025 р.
Частина 1**

PROCEEDINGS

**of International Scientific and Practical Internet Conference
April 10, 2025
Part 1**

Київ 2025 Kyiv

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

**ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА І ПРАКТИКА:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ДОПОМОГА
ОСОБИСТОСТІ У КРИЗОВИХ УМОВАХ**

* * *

**Psychological Science and Practice:
Modern Challenges and Helping Individuals In Crisis Conditions**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

10 квітня 2025 року

PROCEEDINGS
of International Scientific and Practical Internet Conference
April 10, 2025

Частина 1

Part 1

Київ – 2025

Kyiv – 2025

УДК 159.923:616-036.81(082)

П 86

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої Ради
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 12 від 25 квітня 2025 р.)*

Рецензенти: *Кузікова Світлана Борисівна*, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Котлова Людмила Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка.

П 86 ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА І ПРАКТИКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ У КРИЗОВИХ УМОВАХ: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 10 квітня 2025 р.) / Мін-во освіти і науки України ; Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова ; упоряд. : І. С. Булах, Л. М. Вольнова, Н. В. Гузій. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова Драгоманова, 2025. – Частина 1. – 443 с.

ISBN

У збірнику матеріалів конференції Чащині 1 представлено результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців актуальних проблем психологічної науки і практики; висвітлено наукові позиції авторів щодо аналізу інноваційних тенденцій та перспектив теоретичних досліджень у психології; визначено соціально-політичні детермінанти підтримки психологічного здоров'я особистості в сучасних умовах та засоби психологічної підтримки вирішення міжособистісних конфліктів; запропоновано перспективні підходи до використання технологій надання психологічної допомоги учасникам бойових дій, ветеранам й постраждалим внаслідок військової агресії РФ, а також шляхів збереження психологічного благополуччя особистості в умовах воєнного стану в країні; обговорено продуктивні методи та стратегії психологічного консультування в кризових ситуаціях, а також психологічні інструменти діагностики, терапії, профілактики психосоматичних розладів.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, психологам-практикам.

УДК 159.923:616-036.81(082)

ISBN

© Автори публікацій, 2025

© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025

розв'язувати – виступає важливою рисою професійного мислення. Ефективність фахівця визначається переважно його готовністю до прийняття своєчасних, точних, вдалих рішень, що пов'язано з високим рівнем розвитку професійного мислення.

Таким чином, результати дослідження наукових праць є свідченням того, що питання розвитку професійного мислення недостатньо досліджено в теоретичному і практичному аспектах, а також з боку впливу ціннісного компоненту на формування професійного мислення. У зв'язку з цим дослідження психологічних особливостей, механізмів, чинників розвитку професійного мислення з метою підготовки компетентного фахівця є актуальним для сучасної психологічної науки.

Список використаних джерел:

1. Максимчук Н. П. Зміст ціннісних орієнтацій в життєво-професійному самовизначенні майбутнього педагога. *Психологія*. Зб. наук. праць. Вип. 4 (7). К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 1999. С. 55–61.
2. Максимчук Н. П. Особливості ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя. *Психологія*. Зб. наук. праць. В. 2 (5). К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1999. С. 137-202.
3. Максимчук Н. П. Становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2009. 176 с.
4. Пов'якель Н. І. Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ, 2004. 408 с.
5. Професійне мислення як фактор становлення сучасного правника: навч. посібник / Черновський О. К., Меленко О. В., Гриндей Л. М. Чернівці: Технодрук, 2021. 220 с.
6. Кучинова Н. М. Психологічні особливості професійного мислення маркетологів. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Випуск 24. С. 441-454.

УДК 37.016:53

Панчук Олег, Панчук Софія

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Проблема активізації пізнавальної діяльності належать до найбільш актуальних сучасного закладу освіти, оскільки є засобами підвищення результативності навчання. Для пізнавального інтересу та формування творчої активності особистості важливим виступає розуміння значення та мети пізнавальної діяльності, позитивне ставлення до неї та наявність

мотивів, що йдуть від самого процесу діяльності і спонукають займатись нею.

Умови ефективної організації пізнавальної діяльності розглядали: Л. В. Долинська, Т. В. Дуткевич, Н. Л. Петренко тощо; форми та методи активізації навчально-пізнавальної діяльності відображено у працях О. О. Гокунь, М. І. Жалдак, Ю. І. Машбиць, Н. В. Морзе та ін.

Формування особистості майбутнього фахівця у вищому освітньому закладі ставить головними наступні цілі: оволодіння майбутніми фахівцями професійними компетентностями, знаннями, вміннями та навичками; формування мотиваційної сфери та специфічних професійних мотивів, установок, ціннісних орієнтацій [6]. Ключовою проблемою у вирішенні задачі підвищення ефективності і якості освітнього процесу є активізація навчання здобувачів вищої освіти. Її особлива значущість полягає в тому, що навчання спрямоване не тільки на сприйняття навчального матеріалу, але й на формування позитивного ставлення здобувачів вищої освіти до самої пізнавальної діяльності. Перетворюючий характер діяльності завжди пов'язаний з активністю суб'єкта. Знання, отримані в готовому вигляді, як правило, викликають у здобувачів вищої освіти певні труднощі під час їх застосування або при вирішенні конкретних завдань, що зумовлено формальним вивченням теоретичних положень і невмінням їх застосовувати на практиці.

Вступ до закладу вищої освіти змінює соціальний статус, соціальні функції, ролі, види діяльності, посилює соціальний розвиток, включає людину в сфери суспільних відносин і майбутньої професії, вимагає мобілізації внутрішніх ресурсів, природних задатків та призводить до переоцінки цінностей. Процес розвитку та ціннісно-професійне самовизначення залежить від рівня та ступеня соціальної активності, самоактивності і продуктивності самої особистості [6].

“Головним для спеціаліста стає самостійний пошук і відбір наукової інформації, яка необхідна йому для подальшого вдосконалення професійної діяльності. Набуті знання дуже швидко застарівають, якщо їх вчасно не оновлювати. Саме тому у всьому світі актуальною є проблема розвитку в майбутніх фахівців із вищою освітою бажання і вміння вчитися самостійно протягом усього трудового життя. Цінності саморозвитку, самоосвіти, самовиховання давно стали беззаперечними у цивілізованих суспільствах. До того ж технічні засоби автоматизації деяких процесів розумової праці відкрили людині широкі можливості для творчості. У цих умовах освіченим стає той фахівець, який не тільки систематично поповнює свої знання, а й творчо використовує їх при розв'язанні професійних проблем. Тільки такий фахівець спроможний витримати жорстку конкуренцію на сучасному ринку праці” [1, с. 22].

Специфіка освітньої діяльності здобувача вищої освіти зумовлена метою, відповідними сприятливими умовами та позитивною мотивацією, які

мають професійну спрямованість. Найголовнішим завданням науково-педагогічного працівника на кожному занятті є активізація пізнавальної діяльності. Тому, обмірковуючи заняття, потрібно спочатку розв'язати принципове завдання, як можна найдоцільніше організувати передачу нового матеріалу, використовуючи повідомлення, евристичну бесіду, відкриття, роздуми, розв'язання проблеми, самостійну роботу тощо. Необхідно, щоб кожне заняття опиралося на спілкування в системі “викладач – здобувач вищої освіти”, мислительні операції, прийоми запам'ятовування, позитивну мотивацію, зацікавленість тощо.

Поняття мотивації містить сукупність факторів, механізмів, процесів, які спонукають до реальної або потенційної конкретно-спрямованої активності. Стійкий і сильний науково-пізнавальний мотив сприяє тому, що особистість не відчуває потреби в зовнішніх стимулах, рівень її самостійності досить високий. Загально-соціальні і професійні мотиви є значно важливими. Оптимальним варіантом розвитку мотивації особистості до неперервного одержання освіти є досягнення такої відповідності мотивів, яка сприяє зростанню ефективності пізнавальної діяльності. Вирішення проблеми підвищення ефективності навчального процесу вимагає наукового переосмислення перевірених практикою умов і засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів – вимога часу. Інтерес до навчання, ініціативність у навчальній роботі, пізнавальна самостійність, напруження розумових сил при розв'язанні поставленої пізнавальної задачі позитивно впливають на активність здобувачів вищої освіти у навчанні, створюючи сприятливі умови для розвитку їхньої навчально-пізнавальної діяльності.

Однією з важливих сторін мотивації до навчання виступає самостійність, яка пов'язана з визначенням об'єкта, засобів діяльності, її здійснення самим студентом без допомоги наставників. Пізнавальна активність і самостійність невід'ємні одна від одної: той, хто проявляє активність, як правило, і більш самостійний; недостатня власна активність учня ставить його в залежність від інших і позбавляє самостійності.

Важливу роль у становленні майбутнього фахівця відіграє самопізнання, яке виступає як процес усвідомлення і розуміння себе, своїх внутрішніх почуттів, переконань, цінностей, мотивацій, сильних і слабких сторін, а також своїх реакцій на зовнішні події. Це внутрішній процес, який допомагає особистості з'ясувати, хто вона є, що вона хоче, і як вона сприймає світ навколо [3].

Інтерактивне навчання, інноваційна педагогічна технологія, інтерактивні технології навчання активно використовуються в педагогічній діяльності для організації освітнього процесу. Згідно них здобувач вищої освіти є активним учасником заснованого на взаємодії всіх його учасників процесу колективного, взаємодоповнювального освітнього пізнання. Педагогічну технологію розглядають “як послідовний і безперервний рух взаємопов'язаних між собою компонентів, етапів, станів педагогічного

процесу і дій його учасників. Учасниками педагогічного процесу у закладах вищої освіти, як правило, виступають студенти та викладачі. Період навчання у виші припадає на юнацький вік, характеризується ознайомленням з майбутньою професією, адаптацією до вузівських умов навчання та становленням особистості студента як професіонала” [5, с. 47]. Внутрішній аспект активної освітньої діяльності здобувачів освіти полягає в тому, що вона визначається такими компонентами, як “інтерес до навчання, ініціативність у навчальній роботі, пізнавальна самостійність, напруження фізичних і розумових сил для розв’язання поставленої пізнавальної задачі. Зовнішній аспект активної навчальної діяльності здобувачів освіти полягає в тому, що до цієї діяльності необхідно залучити всіх здобувачів. Це означає, що організувати роботу на уроці слід так, щоб усім було цікаво і зрозуміло” [4, с. 156].

“Для покращення організації навчального процесу, набуття практичних навичок, наближених до умов освітнього процесу, формування професійно-особистісних компетенцій у майбутнього фахівця педагогічного напрямку, доцільно звернути важливу увагу на проблему практичної підготовки через впровадження в навчально-виховний процес вищого освітнього закладу активних методів навчання, що є одним з основних стержнів для набуття практичних умінь і навичок, необхідних для формування особистості фахівця, конкурентоспроможного на вітчизняному та європейському ринку праці з метою можливості самостійного пошуку вирішення поставлених педагогічних завдань, розширення фахових знань, прийняття оригінальних та творчих рішень в умовах майбутньої педагогічної діяльності” [6, с. 184] [2].

Таким чином, шляхи активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти постійно вдосконалюються. Найефективнішими виступають: проблемне навчання; самостійна робота; поєднання індивідуальних і колективних форм діяльності; диференційований підхід у навчанні; використання нових форм контролю навчальної діяльності. Викладачу недостатньо володіти науковими основами організації освітнього процесу. Він повинен бути обізнаний із тенденціями розвитку дидактики, володіти основами нових технологій, раціонально будувати процес пізнання, вміти об’єктивно і компетентно аналізувати результати свого освітнього впливу. Ефективними формами роботи є вправи та аналіз і розв’язування життєвих і педагогічних ситуацій, які сприяють виробленню позитивної мотивації на майбутню професійну діяльність, зростанню альтруїстичної спрямованості діяльності вчителя, розширенню пізнавального інтересу до оволодіння обраною професією.

Список використаних джерел:

1. Дуткевич Т. В., Максимчук Н. П. Психологія вищої школи (курс лекцій) : навчальний посібник. Кам’янець-Подільський : Аксіома, 2010. 228 с.

-
2. Максимчук Н. П. Використання активних методів навчання у профорієнтаційній роботі ВНЗ. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Науково-методичний журнал. Львів, 2007. № 5. С. 133-142.
 3. Максимчук Н. П. Впровадження активних методів навчання в розширенні системи цінностей майбутнього вчителя. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Психологічні науки*. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2008. Вип. 1. С. 50-61.
 4. Максимчук Н. П. Самопізнання як умова становлення ціннісних орієнтацій майбутнього педагога. *Психологія самосвідомості: минуле, сучасний стан та перспективи дослідження* : зб. наук. праць за матеріалами конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження П. П. Чамати. Київ, 1998. С. 58-59.
 5. Панчук Н. П. Педагогічні технології навчання у особистісному та професійному розвитку студентів у закладах вищої освіти // Педагогічне проектування в сучасній освіті: дидактичний і виховний аспект : кол. моногр. / за заг. ред. Т. О. Пушкарьової. Київ : ТОВ НВП "Росток А.В.Т.", 2021. 124 с. С. 47-68. URL : <https://reicst.com.ua/asp/monographs>
 6. Panchuk Nataliia & Secheiko Olena. To the Problem of Formation of a Value Component by Active Methods of Study in the Process of Professional Training of a Student. *Проблеми сучасної психології*. Збірник наукових праць. 2021. Вип. 54. С. 160-184. DOI (article): <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2021-54.160-184>

УДК 159.9+17.023.32:327

Петік Ярослав

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ПСИХОЛОГІЯ НАРОДІВ І НАЦІЙ В ГЕОПОЛІТИЧНІЙ АНАЛІТИЦІ

Психологія великих соціальних груп, а особливо груп асоційованих з певними державними утвореннями або географічними районами є дуже дискусійним питанням в психологічній науці. Чи є характер у народу? Якщо так, як психологічні характеристики народу чи нації впливають на перебіг подій в геополітичних відносинах світу? Крім того, що це означає для психології як науки загалом?

Окрім чисто теоретичних питань, в цій проблемі є і низка глибоко політичних. Якщо народи та нації різняться за своїми психологічними характеристиками, це означає що деякі з них кращі за інші або деякі більш придатні до управління іншими і існує певна національно-расова ієрархія? Звідси лише крок до расизму в дусі націонал-соціалістів в Німеччині в середині ХХ століття. Власне гітлерівська ідеологія і була побудована на

Овчиннікова Ольга

ПЕРЕВАГИ ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ ЯК НАПРЯМУ ПСИХОТЕРАПІЇ
У РОБОТІ З КЛІЄНТАМИ94

Отич Дарія

ПСИХОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ
ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ98

Панчук Наталія, Трикіз Катерина

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ..... 101

Панчук Олег, Панчук Софія

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ..... 103

Петік Ярослав

ПСИХОЛОГІЯ НАРОДІВ І НАЦІЙ
В ГЕОПОЛІТИЧНІЙ АНАЛІТИЦІ 107

Повч Василь

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СТРЕСУ
В ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ..... 109

Поліщук Валерій

ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА: АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА
У ДЕСТРУКТИВНОМУ ТЕРМІНОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ 111

Резвих Євгенія

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ
ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ..... 115

Хоменко Володимир

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КОМОРИДНОСТІ ГЕНДЕРНОЇ ДИСФОРІЇ
ТА РОЗЛАДІВ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА 117

Чеконін Андрій

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ
ОСОБИСТОСТІ 120

Наукове видання

**ПСИХОЛОГІЧНА НАУКА І ПРАКТИКА:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ
У КРИЗОВИХ УМОВАХ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

10 квітня 2025 року

Частина 1

Тексти матеріалів конференції подаються в авторській редакції, за їх зміст та культуру наукового оформлення відповідають дописувачі.

Верстка – Меркулова Тетяна Степанівна

Підписано до друку 25 квітня 2025 р.
Формат 60x84/16. Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 27,68. Об.-вид. арк. 26,55.
Наклад 300 прим. Зам №
Віддруковано з оригіналів

ВИДАВНИЦТВО

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 7896 від 25.07.2023